

Valtiovarainministeriö

Viite

Lausuntopyyntö Kaivosveron toteuttamista arvioivan työryhmän muistiosta

Määräaika

5.8.2022

Lausunnon antaja

Ekovihreät ry

mika.flojt@gmail.com

Lausunto Kaivosveron toteuttamista arvioivan työryhmän arviomuistiosta

Ekovihreät ry lausuu kaivosveron asettamisen lähtökohdiksi seuraavaa:

- **Verotettavan toiminnan tulee olla paikallisesti ja yhteiskunnallisesti kestävä**

Kaivostoiminnassa on kysymys uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä. Lähtökohdiana tulee olla, että luonnonvaran käyttö ensin todistetaan hyöty- ja haitta-arvion eli yleisten ja yksityisten etujen arvioinnin ja vertailun perusteella järkeväksi yhteiskunnan ja paikallisen edun suhteen myös pitkien aikojen kuluessa.

Kunnilla, valtiolla ja paikallisilla yhteisöillä tulee olla mahdollisuudet ja resurssit kaivostoiminnan vaikutusten selvittämiseksi mukaan lukien pitkäaikaiset vaikutukset.

- **Verotus ei saa ohjata tai kannustaa kuntaa tai valtiota kestävämpään tai haitalliseen toimintaan**

Toiminta ei saa myöskään aiheuttaa merkittävää haittaa tai vahinkoa huomioiden myös pitkäaikaiset vaikutukset. EUlla on periaate Do no (significant) harm. Tämä periaate sulkee kaivostoiminnan EUn elpymisvälineen rahoituksen ulkopuolelle.

- **Louhintaverot ja turhien mineraalien korkeampi verotus**

Veron tulee ohjata kestävämpään toimintaan. Suomen jätteistä 75 % on kaivannaisjätteitä ja yli 95% vaarallisista eli ongelmajätteistä.

Louhinnan määrään kohdistuva vero on sen vuoksi kestävämpi yhteiskunnan kokonaistalouden ohjausvaikutuksen kannalta.

Verotus tulee kohdistaa korkeampana vaarallisiin kaivosjätteisiin kuten happoa muodostaviin jätteisiin ja asbestijätteisiin.

Suomessa louhitaan kultaa ja suunnitellaan timanttikaivostoimintaa. Näiden ympäristöjalanjälki on erittäin korkea. Toisaalta kultaa ja timantteja ei tarvitse louhia teknisiin hyödyllisiin käyttöihin. Mikäli niiden kaivostoiminta voitaisiin tehdä kestävästi, tulee niitä kuitenkin verottaa korkeammin mm. ilmastovaikutusten vuoksi.

- **Veron tyyppi tuoton kannalta**

VATT lobbaa voimakkaasti julkisuudessa voittoon perustuvaa veroa. Tässä on takana kaivosteollisuuden ja siihen liittyvien viranomaisten lobby.

Työryhmän esitys rojaltiliverosta on järkevämpi vero tuoton kannalta. Tämä sen vuoksi, että Suomessa tytäryhtiöinä hallittavien kaivoksien investoinnit laitetaan velaksi emoyhtiölle. Voitot siirretään korkeina velankorkoina.

Täytyy ihmetellä, miten huonosti VATT ymmärtää tai haluaa ymmärtää kaivosteollisuuden realiteetteja.

Kestävä verotus olisi rojaltiliveron ja louhintaveron yhdistelmä.

- **Rojaltiliveron tai vastaavan taso tulee olla vähintään 10% ja kulta- ja timanttikaivostoiminnalle 40 %**

Veron tason tulee olla kansainvälisesti merkittävä. Kehitysmaatkin perivät merkittäviä veroja. Suomen ei tule tai kannata kilpailla uusiutumattomien luonnonvarojen polkumyynnillä.

Mikäli kohtuulliset verotasot estäisivät toiminnan, tarkoittaa se, että toiminta on kovin riskialtista suhdanneherkällä alalla, eikä sellaisen kaivoksen perustamiselle olisi kestävä kehityksen mukaisia perusteita.

Ekovihreät ry lausuu työryhmän esittämästä muistiosta seuraavaa:

1) Asetettu työryhmä on antanut lausunnon vain verotuksen lähtökohdista arvioiden.

Sen vuoksi katsomme, että työryhmän toimeksianto on jäänyt liian suppeaksi, eikä työryhmän laatimat arviointiperusteet ota huomioon hallitusohjelman päätavoitetta: *Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi.*

2) Työryhmän muistio ei ota huomioon kaivoslain tavoitetta

Työryhmän toimeksianto kohdistuu kaivoslain mukaiseen toimintaan, mutta arviointiperusteissa ei ole ollenkaan arvioitu, mitä kaivoslain 1 §:n tavoitteet asettavat tavoitteita, vaatimuksia ja velvoitteita kaivosverotuksen suuntaamiseen, määrittelyyn ja toteutukseen

Viittaamme Kaivoslain 1 §:än 1 momenttiin:

Tämän lain tarkoituksena on edistää kaivostoimintaa ja järjestää sen edellyttämä alueiden käyttö ja malminetsintä niin, että ne ovat yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäviä. Lain tarkoituksen toteuttaminen edellyttää yleisten ja yksityisten etujen turvaamista ottaen erityisesti huomioon:

- 1) kaivostoiminnan harjoittamisen edellytykset;*
- 2) kiinteistöjen omistajien ja yksityisten haitankärsijöiden oikeusasema;*
- 3) toiminnan vaikutukset ympäristöön ja maankäyttöön sekä luonnonvarojen säästävä käyttö.*

Koska hallitusohjelman tavoitteena on uudistaa kyseinen kaivoslaki, ja hallitusohjelman tavoitteesta *'Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi'*, on pääteltävissä ettei valmistettava uusi kaivoslaki voi olla tavoitteeltaan nykyistä kaivoslain 1 §:n tavoitekuvausta huonompi *yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä tavoitteen eikä yleisten ja yksityisten etujen turvaamista* koskevien tavoitteiden suhteen, niin katsomme etteivät myöskään laadittavat kaivosveron määräysperusteet, kohdentuminen ja tuloutus eri osapuolille voi eikä saa olla ristiriidassa hallitusohjelman ja kaivoslain päätavoitteiden kanssa.

Sen vuoksi katsomme, että työryhmän toimeksianto on jäänyt liian suppeaksi, eikä työryhmän laatimat arviointiperusteet ota huomioon hallitusohjelman päätavoitetta eikä kaivoslain 1 §:ssä kuvattua tarkoitusta, jonka vuoksi pääosa työryhmän esittämistä kaivosverovaihtoehdoista on hallitusohjelman ja kaivoslain uusimistavoitteiden vastaisia.

Katsomme edellä kuvattuun viitaten, että ainoana kaivosveroperustana tulee tarkastella rojalittyyppejä veromalleja siten painottaen, että ne riittävästi ohjaisivat kaivostoiminnan pois kannattamattomilta liian köyhiltä malmialueilta, joissa toimiminen on tähänkin saakka ollut kannattavuuden rajoilla, vaikka kaivosyhtiön ei ole tarvinnut kaivosveron tyyppisiä maksuja yhteiskunnalle maksaa. Kyseisen tyyppiset kaivostoiminnat köyhissä malmioissa johtavat tavoittelemaan valtavaa louhintamäärää, jotta siitä valtavasta louhintamäärästä saataisiin tuotettua riittävästi rikastetta kustannusten kattamiseksi.

Surullinen ja varoittavaesimerkki tästä on Talvivaara-Terrafamen kaivos, johon on sijoittajien – veronmaksajienkin – rahoja käytetty jo 2 miljardia. Nyt viidentoista vuoden jälkeen edelleenkin luodaan aina vain uutta unelmaa kaivokselle, vaikka kaivos on koko ajan toiminut tappiollisesti ja toimii tilapäisillä luvilla.

Edellä kuvatunlainen kaivostoiminta ei ole ekologistesti eikä yhteiskunnallisesti kestävää kaivostoimintaa, jonka vuoksi

louhintamäärään koskemattomalla verotuksella ei saa mahdollistaa yhtäkään uutta Talvivaaraa Suomeen.

Vastoin kaivosteollisuuden väittämää, ei köyhiin malmioihin perustettujen kaivosten lopettamisen nopeutuminen kaivosveron käyttöönoton vuoksi ole yhteiskunnallisesti huono asia, päinvastoin yhteiskunnan vastuulle jäävät riskit kaivosten jälkihoidolle todennäköisesti pienenisivät.

Tähän nähden työryhmän lausumat siitä, että verotuksen vaikutuksissa tulisi pyrkiä neutraaliuteen, on suorastaan kaivoslain ekologisen kestävyystavoitteen vastainen lausuma. Kaivosveron ratkaisulla on osaltaan erityisesti pyrittävä vaikuttamaan kaivosalan omaan ekologiseen toimintatapaan.

3) Työryhmän muistio ei ota huomioon hyöty/haitta arviointia louhinnan ja kaivosmineraalien käytön arvon arvioinnissa.

Viittaamme talousvaliokunnan velvoittavaan lausuntoon, että kaivoslain uudistamisessa on otettava käyttöön hyöty/haitta arviot, eli tasapuoliset intressivertailut eri osapuolien hyödyistä ja haitoista. Työryhmän muistiossa ei ole yhtäkään viittausta, että työryhmä olisi ottanut talousvaliokunnan kyseisen lausuman huomioon.

Tämä periaate on oltava mukana kaivosverossakin arvioitaessa louhinnan ja kaivosmineraalien arvoja rojaltityyppisiä veromalleissa.

Nyt näin ei ole tehty.

Kyseisten sekä louhitun mineraalien arvon määrittämisessä on otettava lisäseikkana huomioon louhittavassa mineraalissa olevat ympäristölle ja vesistölle haitalliset aineet, jotka aiheuttavat haittaa koko toiminnan ja toiminnan lopettamisen jälkeenkin. Se on siis kaksinkertainen haitta; sekä kaivosyhtiölle että alueen muille toiminnoille. Kaivosyhtiö ottaa (tai tulisi ottaa) omissa laskelmissaan haitalliset aineet huomioon, mutta yhteiskunnan on verotuksella otettava huomioon tuo yhteiskunnalle haitallisista aiheutuva haitta. Työryhmän mallissa ei ole esitetty tätä oleellista seikkaa huomioitavaksi.

Tuo sama seikka korostuu kaivosmineraalien rikastustoiminnassa. Rikastuksen arvonnousu perustuu siihen, että myytäväksi kelpaava metalliaines rikastetaan irti malmiaineksesta ja myydään eteenpäin. Mutta rikastusjätteet (myrkylliset ja haitalliset aineet jäävät rikastuspaikalle, ja tätä rikastusjätettä kaivosteollisuus puhuu puhtaaksi käsitteellä "rikastushiekka"). Kaivannaismineraalien arvonnousu (johon työryhmän rojaltivaihtoehdoissa viitataan) ja yksinomaan siihen perustuvaan voittoon perustuva kaivosvero on kestävä ratkaisu, koska mahdolliset voittoa osoittavat kaivokset ovat voineet jättää haitallisista mineraalista aiheutuvat haitat huomioimatta, ja se riski paljastuu vasta myöhemmin.

Kaivosveron on perustuttava louhintamäärään, louhittavan mineraalin ympäristöhaittaominaisuuksiin, käytettävään rikastusmenetelmään rikastusjätteen tuottamisen kannalta määrältään ja haitallisilta ominaisuuksiltaan, sekä louhittavan malmimineraalien maailmanmarkkinahintoihin.

Tältä osin viittaamme Kuusamossa 1990 luvun alusta asti käynnissä olleisiin kaivoshankkeisiin GTK:n määrittämällä uraanivyöhykkeillä, joita tietoja terveydelle vaarallisesta ja ekologiaalle haitallisesta aineesta uraani ei alueella nykyisin toimiva kaivosyhtiö Latitude suostu myöntämään olevankaan.

Kaivosyhtiö ei suostu vapaaehtoisesti hyväksymään haitallisia aineita kaivosveron perusteeksi, kun ei hyväksy niitä kaivosluvankaan eikä ympäristöluvankaan luvanmyöntämisperusteiksi. Tällöin kaivoslain uudistamistavoite kaivostoiminnan ekologisen vaikutusten edistämiseksi vesittyy.

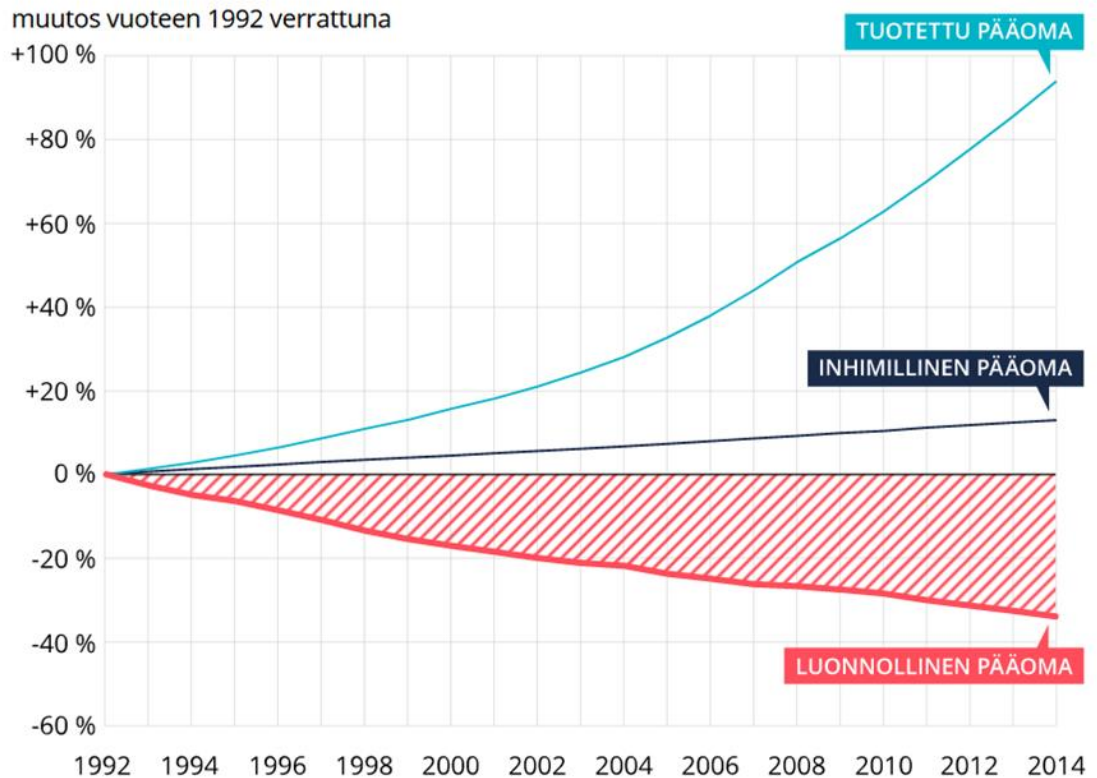
Tämän vuoksi katsomme, että kaivosveron määrittämisperusteet on määritettävä erityisesti haitallisten aineiden huomioimisen osalta siten kattavasti, ettei niiltä osin verosta lipsumista pysty syntymään.

5) Kaivostoiminnan haitalliset vaikutukset luonnollisen pääoman kertymiseen on korjattava kaivosverolla

Viittaamme kansainväliseen tutkimusraporttiin *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*. ISBN 978-1-911680-29, jossa luonnon ekosysteemipalvelu nimetään 'luonnolliseksi pääomaksi', jolla tarkoitetaan luonnon tuottamaa luontoympäristöä, joka on sellaisenaan luonnonnollista pääomaa, siis luonnon tuottamaa hyvinvointiympäristöä, josta myös ihmisten hyvinvointi on lopulta täysin riippuvainen.

Kyseisessä tutkimusraportissa kuvataan globaalin vaurauden kehitystä vuosina 1992-2014 oheisen havainnollistavan kuvion avulla, jonka katsomme kuvastavan erityisen hyvin globaalien kaivoskonsernien ja alaisten paikallisten kaivosyhtiöiden toiminnan vaikutusta globaalin vaurauden kehittämisessä. Sellaisten kaivosyhtiöiden voittotavoitteiden turvaamistahan Kaivosteollisuus ry lausunnoissaan kaivosveroon pyrkii edistämään.

Globaalin vaurauden kehitys 1992–2014

Lähde: Dasgupta 2021, Managi & Kumar 2018

Grafiikka: Samuli Huttunen / Yle

Kuvio pätee yleisesti myös kaivoskonsernien ja kaivosyhtiöiden toiminnalle, joilla on tavoitteena kasvattaa pääomaa (tuotettu pääoma) ajan saatossa.

Mutta samaan aikaan kyseisellä toiminnalla tuotettu inhimillinen pääoma kasvaakin vain vähän, koska kyseinen ihmellinen pääoma muodostunee suurimmalta osin rutiininomaisista työpaikoista, ja hyöty työntekijälle on lähinnä se työpaikka. Työpaikkojen määräkään ei kasva suhteessa Yhtiön pääoman kasvamisvauhtiin, koska koneet ja automaatio lisääntyvät koko ajan (Kaivoskoneet ja dumpperit kasvavat koko ajan, ja automaatio lisääntyy).

Raportin oleellinen merkitys on luonnollinen pääoma, joka tutkimusten mukaan voimakkaasti vähenee tuon suurta pääomaa tarvitsevan toiminnan suuren lisäämisen ja sen toiminnan yhteydessä vain hiukan lisätyn ihmillisen pääoman tuottamisen seurauksena. Näin tapahtuu erityisesti kaivosalalla.

Kaivosyhtiöiden toiminta pääomansa lisäämiseksi (toiminta joka syö koko ajan luonnollista pääomaa) vähentää siten koko ajan luonnollista pääomaa. Rahallisen pääoman kasvattaminen tuhoaa luonnollista pääomaa, siis luontoa ja luonnon tuottamaa ekosysteemipalvelua.

Kun luonnollinen pääoma heikkenee liikaa, ei sieltä enää riitä mistä ottaa kaivosyhtiöillekään eikä yleisesti elämällekään.

Tämä on *Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä*n Suomenkin suurin tulevaisuuden haaste, johon on puututtava heti.

Tällaisen haasteen ratkaisemiseksi ei ole suoraa keinoa kaivoslaissa, ympäristösuojelulaissa eikä luonnonsuojelulaissa.

Se on ratkaistavissa kaivosverotuksella, ja se tulee ratkaista kaivosverotuksella.

Lausumme myös, että Suomen verotusrakenteeseen on yleisemminkin otettava verotusperuste toiminnoille, jotka tuhoavat tai heikentävät ekosysteemipalveluja.

Kuusamossa 5.8.2022

Ekovihreät ry

Mika Flöjt
puheenjohtaja
0405788784
mika.flojt@gmail.com

Hilkka Lipponen
varapuheenjohtaja